

Ulu öndər memar təfəkkürlü nadir lider idi

Ümummilli lider Heydər Əliyevi, bir qayda olaraq, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı adlandırırıq. Ulu öndər, həqiqətən, memar təfəkkürlü dahi bir şəxsiyyət idi. O, sözün geniş mənasında, cəmiyyət memarı olduğu kimi, bu anlayışın müstəqim mənasında da memar idi. Bu fenomen şəxsiyyət nadir bir memar lider idi.

Azərbaycan dövlətinin qurucusu gənclik illərində ali məktəbin memarlıq fakültəsinə daxil olmuş, bu sahənin əlifbasını və fəlsəfəsini dərinləndirən mənimsəmişdi. Buna görə də ulu öndər tikinti-quruculuq işlərinə və memarlıq layihələrinə müstəsna bir bələdliklə yanaşırdı. O, Azərbaycanın tanınmış memarları ilə ünsiyyətdə bu sahəyə mükəmməl bələdliyi ilə həmişə onları heyran qoyurdu. Mən də həmin insanlardan biri kimi bu barədə söz açmaq istəyirəm.

Ölkəmizin rəhbəri kimi Heydər Əliyevlə mənim ilk tanışlığının 1981-ci ildə olmuşdu. Həmin vaxt Gürcüstanın paytaxtı Tbilisinin bərpasına başlanmışdı və eyni zamanda, Gürcüstan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin yeni binası istifadəyə verilmişdi. Bu, o vaxt Azərbaycana rəhbərlik edən Heydər Əliyevi çox maraqlandırmışdı. Çünki Bakının qədim hissəsinin və tarixi İçərişəhərin bərpası ulu öndəri çox düşündürürdü. Həmçinin Bakıda Azərbaycan KP MK-nın yeni binasının tikintisi başlanmışdı.

Respublika rəhbərinin tapşırığı ilə ölkənin tanınmış memarlarından ibarət nümayəndə heyəti Tbilisiyə ezam olundu. Nümayəndə heyətinin tərkibinə Tahir Abdullayev, Rasim Əliyev kimi peşəkar memarlarla yanaşı, 3 nəfər gənc memar da daxil edilmişdi: Sənan Sultanov, Yevgeni Kiryaşov və mən. O vaxt mənim 32 yaşım var idi. Bizə Tbilisidə aparılan tikinti işləri ilə tanış olmaq, incəlikləri öyrənmək, müsbət və mənfi cəhətləri araşdırıb, qonşularımızın praktikasını Azərbaycanda tətbiq etmək tapşırılmışdı.

Tbilisidə bizi çox yüksək səviyyədə qarşıladılar. Əlbəttə, bunun əsas səbəbi Heydər Əliyevin SSRİ məkanında yüksək nüfuz sahibi olması idi. Gürcüstan KP MK-nın birinci katibi Eduard Şevardnadze bizi qəbul etdi, hər birimizlə tanış oldu. Nümayəndə heyətimizin tərkibində gənc memarların olmasını yüksək qiymətləndirdi və görüşdə iştirak edən Gürcüstan memarlarına tövsiyə etdi ki, onlar da cavab həmkarlarına diqqət göstərsinlər.

Səməni və xoş söhbətimizdən sonra görülən işlərlə tanış olmağa başladım. Gürcüstan KP MK-nın yeni binasını gəzdik, şəhərdə aparılan bərpa işləri ilə maraqlandıq, məşhur heykəltəraş Zurab Setelənin emalatxanasında olduq. İki gün Tbilisidə müşahidələr aparıb geri qayıtdım.

Heydər Əliyev nümayəndə heyətinin üzvləri ilə görüşdü və ayrı-ayrılıqda hər birimizin fikirlərini öyrəndi. Növbə mənə çatanda dedim: "Mərkəzi Komitənin binası həddindən artıq sadədir və milli memarlıq üslubundan əsər-ələmət yoxdur. Belə bina Gürcüstanda da, Estoniyada da ola bilərdi". Heydər Əliyevin təbəssü-

mündən anladım ki, fikrim onun ürəyindədir. Onu da əlavə etdim ki, köhnə Tbilisi qədim Bakı deyil. Orada fasadların dekoru ağac materiallardan ibarətdir. Bakının memarlıq siması isə yonma daşdandır. Buna görə də, bizim yanaşmalarımız daha düşünülmüş, daha ciddi olmalıdır.

Bu görüşdən iki gün sonra Azərbaycan KP MK-nın inşaat şöbəsinin müdiri məni dəvət etdi və dedi ki, fikirlərim Heydər Əliyevin xoşuna gəlib. Bakıda bərpa ilə məşğul olacaq xüsusi təşkilatın yaradılması barədə düşünür və tapşırıq verib ki, bu qurumun əsasnaməsi hazırlansın. Mənim də bu işə cəlb olunmağımı tapşırıb.

Mən böyük sevinc hissi keçirsəm də, məsuliyyəti də başa düşürdüm. Xahiş etdim ki, sənəd üzərində işləmək üçün dostum, istedadlı memar, Tbilisidə bizimlə bərabər olmuş Sənan Sultanovu da cəlb edək. Bizə MK-nın binasında otaq ayırdılar və Əsasnaməni 10 gün ərzində hazırladıq.

Heydər Əliyevin tapşırığı əsasında Mərkəzi Komitənin tikilməkdə olan binasının fasadları ilə bağlı variantların hazırlanması bir neçə memara həvalə edildi. O siyahıya mənim də adım daxil edilmişdi. Çox qısa bir müddətdə iki variant hazırlayıb təhvil verdim. Hər ikisində Azərbaycan milli memarlıq elementlərinin müasirləşdirilmiş, hətta deyim ki, modernləşdirilmiş forması tətbiq edilmişdi.

Ulu öndər bütün təkliflərlə tanış oldu, mənim hazırladığım variantı bəyəndi. Həmçinin tapşırıq ki, əgər interyer təkliflərini hazırlaya bilərəmsə, məni dəvət etsinlər. Görüşümüz axşam çağrı saat 9-10 arası baş verdi, fasadlarda təklif etdiyim dəyişiklikləri bəyəndiyini dedi.

KP MK-nın binasının layihəsinin müəllifi "Azərdövlətlayihə" institutunun direktoru, respublikamızın tanınmış memarlarından olan Tahir Abdullayev idi. Bilirdim ki, Heydər Əliyevin ona böyük hörməti var. Ulu öndər qarşıma birinci katibin kabinetini yerləşəcək mərtəbənin planını qoyub, ondan çox da razı qalmadığını bildirdi. İş otağına giriş qapısının yandan olmasını bəyənməyərək dedi: "Mən xoşlayıram ki, qəbuluma gələnlər kabinetə mənimlə üzəüz qapıdan daxil olsun. Bəzi köməkçi otaqların əlaqələrinə fikir ver. Plan quruluşunu yenidən düşün və kabinetin interyerini hazırla".

Gənc həmkarım Adil Paşayev və rəssam Oleq İbrahimovla birgə Heydər Əliyevə məxsus sektorun planlarını və kabinetinin interyerlərini hazırladıq. Bu layihə də Heydər Əliyev tərəfindən bəyənilmişdi və növbəti tapşırıq olaraq Mərkəzi Komitənin büro iclasları salonunun interyerlərini hazırlamaq bizə həvalə edildi. Adətən,

belə salonlarda Leninin büstü qoyulurdu. Biz isə bu ənənədən uzaqlaşdıq və onun portretini qobeləndə təsvir etdik. Bu da bəyənilirdi. Amma həyat elə gətirdi ki, həmin ərzədə Heydər Əliyev keçmiş ittifaq mərkəzində Sov.İKP MK-nın Siyasi Bürosunun üzvü seçildi, eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini təyin edildi və Moskvaya köçməli oldu.

Azərbaycana rəhbərlikdə onu əvəzləyən Kamran Bağirov isə zövq cəhətdənmi, ya da ehtiyatlanaraq bizim təkliflərimizdən imtina etdi və binanın tikintisi ilkin variantda aparıldı. Hətta birinci katibin kabinetinə giriş qapısı da əvvəlki yerində - yan tərəfdə qoyuldu.

Ulu öndər Heydər Əliyevlə sonrakı görüşüm onun xalq çağırışı ilə 1993-cü ildə Bakıya qayıdandan sonra Prezident vəzifəsinə seçildiyi ərzədə oldu. 1993-cü ilin sentyabrı idi. Mən o zaman Bakının baş memarı vəzifəsində çalışırdım. Heydər Əliyev həmin vaxt Ali Sovetin sədrinin Milli Məclisdəki kabinetində əyləşirdi. Bir gün mənə zəng vuraraq Milli Məclisdə keçiriləcək müşavirəyə çağırıdılar.

Müşavirədə yeni seçiləcək Prezidentin qarşısından gələn andiçmə mərasiminin təşkili müzakirə olundu. Müxtəlif təşkilati məsələlər nəzərdən keçirildi və Heydər Əliyevin qarşısına bir maket qoyuldu.

Uzaqdan gördüm ki, o, mərasimin keçiriləcəyi Respublika Sarayının səhnəsinə oxşamır. Proporsiyalar tam pozulmuşdu. Ulu öndər üzünü mənə tutdu. Aramızda belə bir dialoq oldu:

– Bunu görmüsən?
– Xeyr.
– Nə deyə bilərəmsən?
– İcazə verirsinizsə, yaxınlaşıb baxım.

– Buyur.
Yaxınlaşıb baxdım, xoşuma gəlmədi. Düşündüm ki, özgənini işini pisləmək yaxşı deyil. Dedim:

– Belə də ola bilər. Amma mən başqa cür edərdim.

Ulu öndər bu işi mənə tapşırırdı. Bilirdim ki, onun qərənildən xoşu gəlmir. Həmin vaxt Bakıda lazımı qədər qızılgül tapıb səhnəni tərtib etmək çox çətin idi. Bakı bazarlarının hamısından qızılgülləri aldıq, səhnənin tərtibatını başa çatdırdıq.

Andiçmə mərasimi çox tənənəli, gözəl keçdi. Mərasim bitəndən sonra məni səhnənin arxasına çağırıdılar. Heydər Əliyev təşəkkürünü bildirdi. Fəxr edirəm ki, dahi siyasətçi, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin birinci andiçmə mərasimində səhnənin tərtibatını mən hazırlamışam.

Ulu öndərin memarlıq sənətinə olan böyük məhəbbətindən də danışmaq

istəyirəm. Bu insan memarlıq cizgilərini çox peşəkarlıqla oxuya bilirdi. Mən isə hər dəfə bunu heyratla qarşılayırdım. Bir dəfə bunu qeyd etdikdə, Heydər Əliyev gülümsəyərək dedi:

– Sən ki bilirsən, mən memar olmaq arzusunda idim. Amma həyat başqa qərar verdi. Sən xoşbəxt adamsan ki, istəyinə çatmışsan.

Dedim ki, mən diplomat olmaq istəyirdim. Amma məktəbi bitirdiyim dövrdə Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutuna daxil olmaq üçün hər respublikaya ildə iki nəfər limit qoyulmuşdu. Oraya daxil olmağımın mümkünsüzlüyünü anladığımdan atamın yolunu davam etdirmək qərarına gəldim, memarlığı seçdim.

Heydər Əliyev təəccüblənərək dedi:
– Bilmirəm, dünya diplomatiyası sənənin simanda nə itirib, lakin Azərbaycanın memarlığı bir ustad qazanıb.

Bu sözlər mənim həyatımda aldığım ən yüksək qiymətdir.

Elbay QASIMZADƏ,
Azərbaycan Memarlar
İttifaqının sədri,
Əməkdar memar